

GLOSIRAMO

ISTRSKI BEGUNCI SE ŽELIJO VRNITI V ISTRO

Takšen je bil naslov članka v Primorskih novicah št. 80 z dne 13. 10. 1989, ob 35-letnici Unije Istranov.

Ideološka oblast, ki je zaradi svojih zablod zavozila gospodarstvo, je danes za svojo nadaljnjo monopolnost pripravljena tudi nasproti italijanski revizijski agresivnosti popuščati v prid »italijanskih« beguncev iz Istre in Dalmacije, če ji ta z nekaj milijardami lir ponudi pomoč pri podaljševanju agonije gospodarstva, ki je sicer pred najhujšim. Ne le »pomoč«, Italija ima tudi vse več besede pri mednarodnih denarnih »kreditorjih« propadajočih gospodarskih sistemov.

Pri tem vsi dobro vemo in čutimo, da gre za podporo mitingaškega juga, baranta pa se na račun zamorskega severa...

Kako daleč bo šlo pri tem, je zdaj težko na pamet govoriti, saj so informacije skrbno čuvane, ker še vedno velja: »Kar dela levica, naj ne ve desnica...«

Tiho je tudi vznemirjenje, ki prav zaradi tega povzroča vsemogoča ugibanja, kot naj bi bili dodatni »sporazumi« k Osimskim itd.

Nikakor ne bi radi še tukaj (ponovno) poslušali in prenašali organiziranih fašističnih ežulskih tolp, ki večkrat tulijo in izzivajo po Bazovici, Občinah, da morajo tam Slovenci izprazniti ulice in zapreti polkna sredi belega dne, če se nočejo ujeti nastavljenim provokacijam in utrpeti škodo kot žrtve nasilja, kar so neprestano celo grobovi nedolžnih bazoviških in drugih žrtev fašizma v »mirnem«, nevnojem času.

Tudi zvezna vlada ne more iti mimo osnovnih republiških interesov ter barantati v imenu Slovencev ali na naš račun. Tudi zato je zvezna ustava, ki ne nastane v skladu z našimi osnovnimi potrebami oz. je v neskladju s poprej sprejeto republiško ustavo, nesporejmljiva...

Škoda je, da pozabljamo v našem tisku malo bolj osvetliti dejstva, da se niso izselili s teh tal le Italijani, ampak tudi drugi, in postaviti vprašanje, kdo bo plačal in omogočil vrnitev z vso poravnano škodo, ki so jo utrpeli stotisoči Slovencev in Hrvatov, ki so se izselili pred italijanskim fašizmom pred vojno, med vojno in zaradi protijugoslovanske klime po vojni!? Da ne rečemo tudi bobu bob: RAZNARODOVALNE POLITIKE na Tržaškem.

Ob velikih krizah in stiskah niha ljudski um med genialnimi prebliski in zmotnimi prerokbami, zato ni čudno, če gre do od ust do ust tudi nesmiselne »informacije«, da se »sliši« o ponovni ustanovitvi STO ali nekakšne nevtralne republike, od Zadra do Lendave in Devina na zahodu, če ne uspe ruska in s tem svetovna komunistična pomlad, kar naj bi bil nekakšen kompromis med vabljivimi gospodarskimi ponodbami z zahoda in trdim »realizmom«, ki zna ponovno zamrzniti vzhod.

Ob velikih krizah se pač naredi lahko tudi marsikaj prenegljenega... Kar spomnimo se časa po prvi svetovni vojni!

Premalo je strokovnih študij z dokumenti, s katerimi bi dokazali, da se je po vojni izselilo (ne samo pred boljše vizmom) iz Istre in Dalmacije ne le veliko Italijanov, ampak še več Slovencev in Hrvatov, ki so se zlasti iz hrvaškega dela Istre v Italijo dobesedno rešili s tem, da so se iz Hrvatov prijaviли za Italijane.

Tudi to ni nepomembno, da je Italija »svoje« v obljubljeni deželni sama vabila in jim takrat veliko obljub tudi izpolnila. Zdaj pa jim izpolnjuje na pritisk desnice tudi tisto o (zmagoviti – tako včasih!) vrnitvi.

Vse, ki so svoj čas to želeli, so naselili takoj za mejo, in to na plodnih ali kako drugače življenjsko pomembnih zemljiščih, ki so jih prisilno odkupili zamejskim Slovcem in tako ubili dve muhi na en mah, saj so načrtno razbili njihovo strnje-

no naseljenost, kar je veliko nasilje – genocidno delovanje proti slovenskemu narodu! Takrat bi morala Jugoslavija ostro protestirati proti takšni politiki pri zaveznikih, a kaj, ko je bila bolj pomembna provzvodna ideološka usmeritev, zaradi katere tam nismo imeli veliko možnosti! Pristanek, da NATO postavi za našo mejo (prav na nekdanjih spornih področjih) svoje objekte, jim daje še večjo prednost in varnost »linije«.

Slovence, ki so bežali čez mejo, pa so strpali v begunska taborišča in jih pošiljali čimdalje po svetu. Naši ideologiji je to ustrezalo, saj se je bala drugače mislečih v svoji bližini. Tako je nastajala velikanška škoda, ki se jo z denarjem ne da več popraviti.

Omenjeni »Italijani« še danes znajo hrvaško-istrsko narečje, čeprav so se asimilirali ob sprejetju azila in seveda mnogih privilegijev v primerjavi z domačimi prebivalci, saj so skoraj zastopniki dobili stanovanja, državne službe ... Mnogi so si nadaljnje privilegije pridobivali z vpišovanjem v desničarske stranke, ki ne skrivajo, da delajo za »osvoboditev« Istre in Dalmacije.

Tako so ta več desetisoči prostovoljno asimilirani konglomerat naselili od Milj do Devina in tako v čisto slovenskem zaledju Trsta, Slovence zdesetkali v manjšino, ki je neprestano izpostavljena zagrizenemu asimilacijskemu nasilju.

V Trstu rojeni Italijani pravijo, da to nedostojno obnašanje ni v celoti njihova krivda, češ: »Saj jo povzroča vaš priseljenični 'Balkan'«. To naj bi bila zopet le naša sramota v smislu splošne in zlasti politične nekulture. Saj sploh ni treba veliko prepričevanj, če vemo, da politiziramo s tanki ...

Vendar so to za Italijo lahko le prazne besede, ker le predolgo zavlačuje z globalno zaščito Slovencev!

Veliko je treba narediti tudi na področju *sprave med ljudmi*, vendar moramo prav tu razumeti najprej neizpodbitno dejstvo, da gre za *nasilja ideologij*, stalinizma, kjer je bil Beograd le odskočna deska in podaljšana roka direktiv

Moskve, a fašizem le podaljšana roka Rima. Žal je danes Trst že sam dovolj izviren.

Roko na srce, krivde so tudi na *narodni nezrelosti*, da bi se uprla tem strahotam, saj sta bili obe naciji nemočni pred vsem strah zbujujočim fašizmom, a tudi stalinizmom. Torej ne Italijani in ne Jugoslovani!«

Danes obstaja nevarnost, da državi zakuhata nov daljnosežni potencial *eksplozivnega konglomerata zla*.

Mitingaše nimamo le na jugoslovanskem jugu. Tržaškimi Slovincem grozijo »mitingaši« že štirideset let. In zdaj naj bi se ti nasilneži vrnili v Istro?! Ne, hvala!

Govori se o stoletnih najemninah zemlje in objektov, novih pozidavah ... Ali smo kaj podobnega ponudili Slovincem in Hrvatom, ki so šli v svet, a so ostali to, kar so bili? Na žalost so to še vedno »kontrarevolucionarji«, »politična emigracija« itd. Asimilanti pa so ta »madež« izgubili, ker so od narodov odpadli, postali v bistvu svoje nasprotje in stoji za takšnimi »posvojenka mati« in trenutno potencialna odrešenica rdečega gospodarstva – miloševićevskega, le napoltržnega modela.

Niti najmanj nimam proti vrnitvi tistega človeka v rodni kraj, ki ga je pregnala lakota, strah pred ideologijo na absolutni oblasti ali pa le nelagodnost pripadnosti narodu bivšega krutega okupatorja ter pomanjkanje možnosti uresničitve svojih sposobnosti v vabljivi svet svetlobe in svobodne ustvarjalnosti mladega človeka.

Vendar naj bo vračanje omogočeno kot normalni migracijski proces in tok, ne pa državna regulativa, protekcijem itd.

Že po sedanjem vedenju za mejo lahko sklepamo, da se bodo mnogi tudi tukaj organizirali v podobne nasilne akcije pa tudi v pretkane politične in gospodarske manipulacije s kapitalom in volivci. Ob podpori od zunaj bo to privedlo kmalu do vrelišča.

Nujno bi bilo aktivirati službo, ki bo naredila seznam protijugoslovanskih, zla-

sti protislovenskih nestrpnostev, ki zdaj zagrizeno delujejo proti naši narodni manjšini na Tržaškem, saj menda ne bomo dopustili tukaj nove pete kolone. Takšni nimajo tukaj kaj iskati, kaj šele,

da bi jim dovolili naselitev in odpiranje poslovne dejavnosti!

Miran Mihelič

V Bovcu, vinotoka 1989

Z OBROBJA VSAKDANJOSTI

Fenomenalnost fenomena »Vladimir Bartol«

Tone
Peršak

Za veliki oder komedij in tragedij slovenske literature je značilnih nekaj posebnosti, ki jih menda druge nacionalne kulture ne poznajo ali pa precej manj. Tako nam je Slovincem nadvse pri srcu oblikovanje raznih top lestvic »najboljših« pesnikov in pisateljev. Poleg tega jih radi razvrščamo tudi po kriteriju pomembnosti in žrtvovanja za narod, torej v skupino tistih, ki so tako rekoč ustvarjali slovenski

narod in onih, ki so se preprosto šli literaturo brez posebnega posluha za kruto preteklost in mračno prihodnost »slovenšne«. Imamo pa tudi rubriko t. i. »prezrtih« ali »pozabljenih« in potem vsake toliko nenadoma odkrijemo, da se resnični biseri slovenske književnosti skrivajo prav v tej kletni deponiji muzeja slovenske književnosti. Pred približno šestimi leti smo tako začeli odkrivati tudi Vladimira Bartola. Najprej je osemnajst let po avtorjevi smrti prvič v knjigi izšla novela DON LORENZO, napisana že pred letom 1930, ki je resnično pomenila precejšnje presenečenje za nepoznavalca Bartolovega dela pa tudi pomembno tematsko in žanrsko dopolnitev ezoterične slovenske književnosti. Hkrati pa nas je ta knjiga tudi opomnila, da so svojčas pomembni in ravno tako nekoliko pozabljeni avtorji, mislim npr. še na Mirana Jarca, že zelo temeljito obdelali nekatere teme, ki so nato pod vtisom zgodovinskih dogodkov in drugih okoliščin nekako utonile v pozabo. S tega vidika sem tedaj ob izidu knjige tudi sam nekaj malega zapisal o Bartolovem DON LORENZU. Sledil je prodor z Bartolom na tuji literarni trg, obenem pa je Bartol postal tako rekoč patron in maskota generacije najmlajših slovenskih pisateljev, danes zbranih okrog revije LITERATURA, ki jih nekoliko počez označujemo kot slovenske postmoderniste.

V zvezi z vsem tem si zastavljam nekaj bolj ali manj splošnih vprašanj, ki seveda nimajo nikakršne ambicije, da bi posegla kdo ve kako globoko v bistvo te zadeve. Prvo vprašanje je v zvezi z ugotovitvijo, da Bartol v svojem času nekako ni uspel resnično prodreti s svojimi deli. Kot rečeno, je novela DON LORENZO izšla v knjigi kar šestdeset let po nastanku, prav pred kratkim je izšla tudi knjiga novel MED IDILO IN GROZO, ravno tako napisana in pravzaprav celo že pripravljena za tisk v letih 1935–40, drama LOPEZ je ob uprizoritvi l. 1932 popolnoma propadla, po